

САНА ОЛОХ

ХАҢЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15
КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 116 (8561)
СЭРЭЭ
2000 сэл
Алтынны
11 күн.

ЧУРАПЧЫ УЛУУБҮН ХАҢЫАТ

Саха сиригар электрическэй сибээс төрүттэммитэ 100 сыла

100 СЫЛЛААХ УБУЛУӨЙ

100 сэл үүнэн-сайдан кэлбит тэрилтэ үлэтэ-хамнаа история кэрэнигэ буолар кэскиллээх. Бу ыҥа республика үрдүнэн Саха сиригар электрическэй сибээс киирбитэ кизинник бэлитэннэ.

"Сахателеком" Чурапчытаабы филнала бу өрөгөйдөөх үбүлүүнү үлэ-хамнаака үтүө бэлэхтээх көрүстэ. Ол курдук, үрдүк анал үөрэхтээх С.Д.Васильева директордаах дьобус коллектив Президентскэй программала кириэн, бу күнүргэ 6 мөл. солк. суумалаах "Элком" электроннай станция тутар-танар үлэтин китэрдэ, сана цифровой коммутиатор туруоруллуо.

Сана технологияларын сэлбэлээбит сибээс олоху кытта тэҥнэ хаамсар ааһан, күнүздэн олохтон арайык ийикки буоллабына олох сайдар. Кэҥээн биэс сылга улуустаабы "Сахателеком" ситиниитэ сөбүмэр түргэн. Атын улуустартан сана, бастын технологияларын сэлбэлээни урутаан кэллэ. Ити барыта улуус саадалтата бу тэрилтэ үлэтин биһинэн, көмөлөспүтүн, айебүтүн тучута. 1999

сылтан тэрилтэ сана-прока-водственной таас дьыаа үлэлиир кыахтамыта. Бу улуустары сибээс өҥөтүн кэҥэттигэ, сана технологиялары олоххо түргөтүнн киллэринтэ кыабы биэрэр. Ол холобура, халыш-үтэ көһүннэ, биһиннэ "Сахателеком" "Интернет" өтөгүнөн туһанар кыага кэҥэттэ, сатавай сибээс сайдар.

Тэрилтэ экономическэй өртүнэн энэ туруктаахтык үлэлиир. Аастык сылы бырыстаах түмүктээбитэ, биһылгы сылга биэрэр дьонусуох. Коллектив үлэниитэри оловоор дьаһаар кэрэстэ-былаахтык сыйлаһаар, үлэниитэринэн көн туттар. Дьэ, маһык дьобун үлэлээх "Сахателеком" бу сааһып кудула бүтүһүннэ, ол эбэтэр алтыһыны ий-б күнүгэр улуустаабы народнай театрга 100 сыллаах тэрилтэ үбүлүүнү үөрүлээхтик бэлиттээтэ. Үбүлүү олох үрдүк тэрээһиннээхтик аһытылынне. Санаа олох-тут сайдыытын кэрэнигэ буолан, Россия иһинэн Саха сириг былаахтарынан кынаттанан ааһан ээрэ үйэ-Кини өйүн-чыпчааһынан, мунуугур

ситиниитинэн буолбут Космическэй Спутник кыраай үрдүк чыпчаалтан сөйрүк сарданаларынан Сири сырдатта күлүмүрдүүр. Үүнүү-сайдыы 100 сыла.

Үөрүлээх муньабы ССРС културатын туйгуна, СР културатын үтүөлээх үлэнигэ Надежда Заболоцкая уус-уран хонсөй тыһынан тэригэн-салайан аһыта. Кини ээрдэ тыһы бастакынан улуус баһылыгар А.А. Шадринна биэрэр. Алексей Алексеевич тэрилтэ үлэлээн кэлбит олохун сырдатарыгар, бу эрдэ сибээс, сайда илигинэ мөлүө, өрүү кыамаат тэрилтэ кэлники хамна биллэ-көстө сайдыбытын, кыдр, саалата өртүгүн бөөргөөбүтүн, сана технологиялары күүскэ баһылаан эрэрин бэлиттээтэ.

Үбүлүүкүн эбэрэлээн туран, тэрилтэ старшай монтеругар А.А.Абрамовка "Россия сибээһин мастарыгар", ведущая инженер Г.П.Васильева улуус үрдүкү наһараадаатын-Бочуотунай грамоталары туттарар. Тыһы ылар, Дьобуускай куорат үрдүкү тэрилтэлэригэр, минисстерстваларыттан кыттылыы ыла кэлбит күнтү ыадыыттар ааттарыттан республикатаабы "Сахателеком" государственная предпритиетин генеральной директорын бастакы солбууааччы В.Ю.Алфеев. Бүтэһигэр тэрилтэ бастын үлэниитэригэр "Сахателеком" 100 сылыгар анаан оһоһулуубут өйдө-буһуһуу аһаарын, Бочуотунай грамоталары туттартаа-та. 100 сыллаах тэрилтэ үбүлүүгүгэр республика делегациятын улахан бөлөбүттэн ураты аалыны Амма, Таатта, Мэҥэ-Хаҥалас улуустарыттан иһкэннэ шэфтээх промышлений куораттан Нерюнгинитан тийэ баалара үөрүүнү-көтүүнү өссө үрдэттэ. Кинилэр, чуолаан Филлал директордара, директоры солбууааччылар коллегаларын, биһр идэлээхтэрин истиги-һирэх тыһынан ээрдэлээттиилэр, илдэ кэлбит бэлэхтарын туттартаа-тылар.

Чурапчы улууһун кытта сибээспит сыллата бөөргөөн кэллэ. Улуустаабы "Сахателеком" филлалын үлэтин-хамнаһын билэ олоробут, ыкса сибээс-тээх үлэлиибит. Эһизкэ тыя улуустарыттан биһр бастакынан сана технологиялар күүрдэллэрин билэбит. Бу олохтоох коллегаларык, инженернай-техническэй үлэнигэр үрдүк таһымнаах бэлит-эрин кэрэһилиир, диэтэ Нерюнгин куораттаабы "Сахателеком" филлалын директорын бастакы солбууааччы И.А.Шурухт. Сай-

дылаах промышлений куорат бэрэстэбинэтин сыана-была ийиник үрдүк буолла.

Биһр аһынык үөрүүтүн Чурапчытаабы народнай театр ийиник үлэлиир художественнай самодетельность кыттылаахтара үлэлэстэн, хас түһүмэх аһын биһртэн биһр музыкальнай нүөмэрдэри көрдөрөн сэргэхситти-лэр.

Санаа-үбүлүү өрөгөйдөөх түгэнэ. Улуустаабы филлал директора С.Д.Васильева аһырылаах маддыттарын, коллегаларын, үлэ коллективын бүтүүнүн бүтүгүнү биһраһыныктырынан эбэрэ-лиир уонна: "Биһиги өнө-бүтүнэн туһанааччылар махталларыттан ордук улахан биһизкэ үрдүк сыанабыл суох",— диин туран, санаа тэрилтэ кизн тутууун—коллектив үлэниитэрин ыһыар. Кинилэр ортолоругар бааллар тэрилтэ 20-тэн, 30-тан тахса сэл үлэ стажаах инженер Н.Н.Филиппов, цифровой станцияны тутууга-тангыга үлэлээх сылдыар старшай монтер А.А.Абрамов, станционнай үлэ монтера Е.Е.Полов, дыахтар еймактан бу сыралаах үлэ-сылдыар техниктар А.Д.Павлова, Т.В.Соловьева, телеграфистар Е.Н.Константинова уо.д.а. Үлэ бастыһынарыгар үбүлүүкүн аһах, өйдө-бүннүк бэлэх туттараллар.

Ыһык тыһынан доһу-һуоллатан санаа аһырыла-лаллар тэрилтэни тэрилтэ дэллит, сүбүөсэр туруорбут үлэ ветераннара: сарын, үлэ ветерана, Бочуот аһага орден кавалера, уруксута тэрилтэ начальнига С.Н.Дьяковская, "Саха Республика-тын сибээһин үтүөлээх үлэнигэ" Д.Н.Пестерева, сибээс ветераннара А.Г.Кирилин, М.С.Седалищева, З.М.Неустроева, А.И.Монас-

тырева уо.д.а. Кинилэр ааттарыттан аһынык оһорор С.Н.Дьяковская, Ветераннарга Махтал суруктар өйдөбүннүк бэлэхтэр тутта-рылаллар.

Ийиник бу өрөгөйдөөх күн сэрэн ситэрэн санаага тучу-туһунан бөлөбүнэн аһырыллан кизэстэннелэр уонна бэлиттэннелэр: инженернай-техническэй, ЛТЦ уонна телеграф, бухгалтерскай-финансовый үлэ отделлара, саалата алларата, монтердар биһртээдэлэрэ. Ураты тутан махтал баһыыба тыллара аһынык цифровой электрическэй станцияны үлэ-кыллэрибит инженернай-техническэй бөлөх саа-таабыр. Үбүлүүдээх тэрилтэни улуус кизин тэрилтэлэр эбэрэлээһиннэрэ энэ истиги быһыыга ийгыга аһа-та. Улуус деловой дыахталларын түмсүүтүн аһыттан дыахтар директордаах тэрилтэни Ф.С.Окомова уонна түмүккэ улуус баһылыгын бастакы солбууааччы П.И.Мишин эбэрэлээттиилэр.

Театр фойетегэр тэрилтэ ветераннарын, отделларын сардатан кэлсинр фото-стенда туруорулунна, буфет үлэлээтэ. Үбүлүү Мугудайдаабы Иаһовтар "Бада саһа" авторскай орто оһуу-оһууларыттан "Кыһаһаһа" өбө уһуу народнай ансамб-ла эбэрэлээтэ, кинилэр ааттарыттан тыһы эһэ РФ үөрэһиринтэн гуйгуна, ансамблы салайааччыта Н.Н.Терюгин. Ийиник 100 сылга буолар үбүлүү санаа курдук истигиник, үрдүк таһымна аһытылынна. Кылаабынайа, иһлэр сана үйэ-Чурапчылар сибээскэ бэлэмнээх кири-рэр буолуһуу барыбит сүргэтин хаткыта.

С.СМИРНИКОВА.
Хаартыскаларга:
үбүлүү түгэнэригэр.

УБААСТАБЫЛЛААХ ААБААЧЧЫ

Сана, XXI-с үйэ бастакы сылын, 2001 сэл бастакы аһарыгар улуус хаһыатыгар "Сага олоххо" сүрүттэри бу дьыл алтынны 1 күнүттэн саадаланар. Сүрүтүү сыаната—сэл аһарыгар 117 солк., биһр ыйга—20 солк. Сүрүтүүнү "Сага олох" хаһыат редакцията ыһтар (дуоһаардаһыт дьоннорууан).

Улуус киинигэр олорооччулар сүрүтүүнү "Сага олох" редакциятыгар ыһтыаххытын эбэтэр кыайан кэлбэттэр телефонуна сакаастааххытын сөп.

Улуус олохун-дьаһабын, күнүздэ сонуннарын сырдатар "Сага олох" хаһыакка сүрүтүргүн уһуума.

УЛУУС КЫРДЬАБАСТАРЫН ТҮБҮКТӨРӨ

Улуу бары кырдыабастарын, сэрин, тыыл үлэ ветераннарын, огдооболорун, көбүрүлүү кыттыылаахтары кырдыабастар күннэрин эбэрдалыны.

Бу күннэргэ бары нэһиликтэргэ кырдыабастарга аналаах декада ытылла турар: кырдыабастары чыстээтиннар, тимуровскай көмө тэриллэр, хас нэһилик ахсын отчуоттуур-быһбардыр мунууахтар буолаллар, онно үгүс кырдыабастар кыттаннар бэйэлэрин санааларын, кыһалгаларын эттирэр, элбэх этинлэри киллэрдилэр. Быйыл эмиз үгүс үлэ ытылыгытын бэлиэтээтилэр.

Кыйыы 55 сылыгар үлэ-хамнас туһайыллан былааннаахтык барда. Онуоха абыайах холобуру араллаах маннык. Сэрин уонна тыыл ветераннарын делегацияларын Дьокуускай куоракка экскурсиялара иккитэ тэриллэн сүүрбүччэ киһи кытына. Кинилэр саага Саха государственной театрыгар,

музейдарга, куораттаабы ветераннар Сэбиэттэригэр, социальной управлениега биер дойдулаахтыт, Ил Түмэн депутата А.И.Понсева приемугар сыдыан, астына сэлэргэһэн, көрбөтөхтөрүн көрөн, үөрэн-көтөн кэлбиттэрэ. Сайын Өлүөнэ остоол-боллоругар уон киһилэх делегация республика бары улуустарын ветераннарын холбохуқтаах көрсүһүлэригэр сыдыан, араас күрэхтэһинилэргэ көхтөөхтүк кыттан бастаах мизэстэни ылан улуустарын аатын ааттаппытара. 70-тан үөһэ саастаахтар улуустаабы слеттарыгар бары нэһиликтэртэн киирэн күннэри долгутуулаах темаларга дуоһуяа сэлэргэһэн, санааларын үлэстээн т а р б а с ы т т а р а . "Сүүрүэйэбит" эһизэ кыйыыны уһансыбыттарга" диэн улуустаабы уус-уран самодейельноһы көрүү фестивалыгар барыта 600-тэн тахса ветераннар көхтөөхтөк кыттыбыттар, ол иһигэр Варвара Кузьмин

на Одьулуунтан, Марфа Никитина Хадаартан, Анастасия Феоданова Хайахсыттан у.д.а. лауреаттарынан, дипломаннарынан буолбутара.

Кыйыы 55 сылыгар сквер оһоһуллан, онно 55 харыйаны хас биердин сэрин ветераныгар анаан кырдыабастар бэйэлэрин куустарынан оһордубуттара. Бу күннэргэ сэрин ветерана В.В.Верховцев, сэрин кыттыылаабы огдообото Ирина Тимофеева, иитэр-үөрэтэр үлэ ветерана Аграфена Санникова, Проколий, Афанасий Дорофеевтар илээн-сабалаан, ветераннар манна эбии 70 маһы оһортуулар.

Социальной өнөөн хаачыыллы, электроэнергия, уу, газ уонна оттук мас иһик төлөбүр быйыл барыта туоларын ситистыбит, манна социальной управление (нач. С.И.Никитин) итинэ кини үлэһиттэрэ үгүс сыралаах, үгүс суобастаах үлэлэрин түмүгэр ситиһилибитин бэлиэтээн бары

кырдыабастар ааттарыттан махталбытын тирээбит! Чумукталбытын тирээбит! Салинныэтин рапы салинныэтин рапы кырдыабастарга оттук мас киириитигэр Д.Д.Трофимов биригээдэтэ олус үчүгэйдик, хас биердин ыалынан кыһаллан хаачыыбытын иһин махтаналлар. Босхо иһин талонунан барыта 462 киһи туһанна. Проф-илакторийга 42 кырдыабастарыннанна-этиннэ. Депутаттат А.И.Понсева кыһаллан эбии 19 лутевканы итинэ "Ил Түмэн" хаһыат сыллаабы суругуутун 50 экземпляр биэрэн көмөлөстө. Бу-биллэги Сэбиэппит Дьокуускай куораттаабы социальной управлениетын кытары үс сыллаах шэфтэһэр үлэтин түмүгэ.

Быйылгы сылга биер үтүө дьыаланан, биллэги үтүө-мааны кырдыабастар-быт дьон-норуот туһугар урут үлэлээбит үлэлэрэ сыаналанан государственнай пенсияга эбии пенсия ылым-лара буолла. Биллэги улуус-

тан 14 ветеран, кинилэ ис-тэригэр Е.И.Литвинцев, Е.М.Макарова, П.И.Пермяков, В.П.Пермякова, Э.А.Павлова госсулуускага 20-25 сыл стажтаах буоланнар бу Сокуонна хабыллынылар.

Буола турар декаданан ытыллар дьаһаллары бастаабын Алаһар нэһилиэгин кырдыабастарга тэрээһиннэ эхтик сабалаатылар. 70-ча ветеран дьоро кизэһэ мустан, саастарын туолбуттары эбэрдэлээн, араас көрдөөх ооннуулары көхтөөхтүк тэрийдилэр. Сылаас үүттээх чэйи, арыылаах алаадыны остоол уйарынан тардан иһэ-хоро сэлэргэһэн, эдэр саастарын ахтан, ыллаан-туойан дуоһуяа сынныанан тэбэстыллар.

Любовь БАРАШКОВА,
улуустаабы ветераннар Сэбиэттэрин председателэ.

СПОРТ

Күһүннү кросс уонна эстафета

Соторугаабыта күһүн ытыллылар үгүс куубулуйбут оскуола оболорун ортолоругар кросска уонна улуустаабы "Сааа олох" хаһыат биригээтэ эстафетага күрэхтэһин буолан ааста.

Ити иннинэ улуус сүүмүрдэммит хамаандата Дьокуускай куоракка киирэн республика үгүс улуустарыттан мустубут оболору кросска уонна эстафетага кыайталаан 5-с төгүлүн кубогы илдэ кэлбиттэрэ. Иннэ гынан бу күрэхтэһингэ республика "Сибээһи" чемпионнара уонна призерада бу сырыга бэйэлэрин оскуолаларын чыһин көмүскээн сүүрбүттэрэ ордук итэригэһинэй буолла. Атын оболор кинилэртэн хааалымаары "кытаанах" сүүрүүлэр буоллулар, күрэхтэһини тыһаһынаан биэрдиэр. Күрэхтэһини оболору саастарынан арааран, 4 бөлөбүнэн ытылыһына. 15-16 саастаах кыргыттар 1500, уолаттар 3000 м сүүрүүлэригэр республика сүүмүрдэммит хамаандатын чилиһэ Ньургуйаана Кривошапкина (ЧРОСИО), Россия чемпиона, "Дети Азии" норуоттар икки ардыларынаабы күрэхтэһини 4Х400 эстафета кыттыылаабы Алеша Попов (Амма орто оскуолата) үчүгэй сүүрүүнү көрдөрдүлэр. Быйылгы үөрэх дьылын бастаабы күрэхтэһинин бастаабы чемпионнарынан уонна призерадарынан буоллулар: 9-10 саастаах кыргыттар 400 м сүүрүүлэрэ: I мизэстэ Ядрихинская Наташа (Амма орто оскуолата) II мизэстэ Янышева Сардана (Чуралчы орто оскуолата) III мизэстэ Корякина Настя (Дирин агро-оскуолата) 9-10 саастаах уолат-

тар 500 м сүүрүүлэрэ:

I мизэстэ Слепцов Юра (Болтоно орто оскуолата)

II мизэстэ Рязанский Коля (Одьулуун орто оскуолата)

III мизэстэ Филиппов Гоша (Чакыр орто оскуолата)

11-12 саастаах кыргыттар 500 м сүүрүүлэрэ:

I мизэстэ Захарова Айта (Амма орто оскуолата)

II мизэстэ Иванова Аида (Дирин агро-оскуолата)

III мизэстэ Трофимова Оля (ЧРОСИО)

11-12 саастаах уолаттар 1000 м сүүрүүлэрэ:

I мизэстэ Егоров Коля (Чакыр орто оскуолата)

II мизэстэ Пестерев Дима (Дирин агро-оскуолата)

III мизэстэ Нохтунский Ганя (ЧРОСИО)

13-14 саастаах кыргыттар 1000 м сүүрүүлэрэ:

I мизэстэ Дьячкова Надя (Хайахсыт орто оскуолата)

II мизэстэ Антонова Тоня (ЧРОСИО)

III мизэстэ Петрова Саргы (Чакыр орто оскуолата)

13-14 саастаах уолаттар 1500 м сүүрүүлэрэ:

I мизэстэ Кардашевский А. (ЧРОСИО)

II мизэстэ Борисов Костя (Амма орто оскуолата)

III мизэстэ Константинов Т. (Амма орто оскуолата)

15-16 саастаах кыргыттар 1500 м сүүрүүлэрэ:

I мизэстэ Кривошапкина Ньургуйаана (ЧРОСИО)

II мизэстэ Адамова Таня (Чакыр орто оскуолата)

III мизэстэ Попова Надя (ЧРОСИО)

15-16 саастаах уолаттар 3000 м сүүрүүлэрэ:

I мизэстэ Попов Алеша (Амма орто оскуолата)

II мизэстэ Местников Вания (ЧРОСИО)

III мизэстэ Романов Тит (ЧРОСИО)

Иккис күн "Сааа олох"

хаһыат биригээтэ эстафета кыргыттарга уонна уолаттарга тус-туска буолла. Кыргыттарга 18 хамаанда кытына. Бастаабы этабы 500 метри сүүрүүгэ ЧРОСИО XI кылааһын үөрэнээччтэ, республика чемпиона, "Азия оболоро" күрэхтэһини урун көмүс призера Нелли Тарасова бастаабын түмүктээтэ уонна "Сааа олох" РИХ олохтообут анал биригээһиннэ наһараадаланна. Спортивнай оскуола-интернат кыргыттарга этаптан-этапка өссө эбии атан ыраабынан кыайан табыстылар. Иккис Чакыр кыргыттарга, үлүскэ ЧРОСИО иккис хамаандата табыстылар. Уолаттарга республика биер бастаабы сүүрүктэриттэн биердэстэрэ Амма орто оскуолатын хамаандатын чилиһэ Жора Неустров I этабы бастаабын түмүктээтэ уонна эмиз анал биригээһиннэ наһараадаланна. Абыс этап устата Амма, Чакыр, ЧРОСИО хамаандалара иһин-кэлин түсүһэн эристилэр. Ахсыс бүтүһүк этабы (200 м) бастаабын 10 саастаах Виктор Нохтунский (ЧРОСИО) түмүктээтэ. Кини кэнииттэн аммалар, онтон чакырдар табыстылар.

Икки күн устата уопсайа 17 оскуолаттан 438 оро кыттыыны ылла. Кросс кыйыылаабы Чакыр хамаандата кубогунан, эстафета кыйыылаахтара "Сааа олох" хаһыат биер сыллаах подпскаатынан наһараадаланылар. "Сааа олох" хаһыат редакциятыгар күрэхтэһини кыттыылаахтарыттан истин махталбытын тирээбит.

Н.П. ФЕДОРОВ,
үөрэх управлениетын физкультурага уонна спорка специалиһа.

Түөлбэнэн үлэ

"Айылба бэлэхтэрэ"

Соторугаабыта Болугур нэһилиэгэр манньа ааттаах дьаарбанка түөлбэлэринэн буолан ааста. Бу күн хаһаайкалар сайын устата үүннэриллибит бэйэ обуруотун аһын ажалан көрдөрүүгэ туорордулар, хардарыта опыт атастабылар уонна кизэ атытэ тэрилиннэ. Барыта алта түөлбэ кытына. Композицияны бэлэмнээһингэ саамай-саамай үрдүк баалы ылан кыйыылаабынан "Кустук" түөлбэ (сал. М.И. Старостина) буолла. "Колобок", "Эриэн моой" итинэ "Күһүннү бэлэхтэр" диэн ааттаах үс композицияны бэлэмнээбиттэр. Тобус көрүн астан сабыллаах хаһаайкалар бары фантазияларын ууран арааһы бары онорбуттар. Түмүккэ Д.Г.Дьячкова, С.Т.Корякина бастаатылар. "Дүкээбил" түөлбэ (сал. С.В.Константинова) "Күһүн" уонна "Чоппууска башнята" оһоһуктара, "Сарыал" түөлбэ (сал. Е.В.Павлова) оһуорууа матыыбынан "Баба сарыабына", "Эриэлэ", "Таастаах" түөлбэ (сал. С.Е.Кожуров) түөлбэ макетын обуруот астарынан араастаан өнөөндүбүһүннээн, кизгэтэн онорбуттара биһирэннэ. Маны барытын уу харабынан эр көрдөххүнэ, чакчы да киһи оноруоба олус да элбэһин сэргии сөбө саныытын. "Саамай, саамай" номинацияга саамай улахан халпыысталаах (7 кг.300 гр) "Таастаах" буолла, саамай бөдөн хортускалаах (580 гр) итинэ саамай сонун астаах-патиссоннаах "сарыаллар" эбиттэр. Дикти быһыылаах обуруот аһыгар "ааркалар" араас көтөрдүү уонна хамсыыр харамайды быһыылаах астары тардан кэбистилэр. Оттон "Чагда" түөлбэ олохтообо, пенсионерка М.В.Павлуцкая "Абааһылар" композицияны ажалан кыракий көрөөччүлэри сөхтөрдө. Айылба матырыяалыттан мода көрдөрүүтэ эмиз биер туспа кэрэхсэбили таһаарда. "Таастаах" түөлбэттэн А.Н. Гермогенова оболоругар унуохтаах отонтон уонна мас көөбүлүттэн тигэн, кизгэтэн онорбут көстүүмнэрэ бастаата.

Түмүккэ бастын обуруот астаах, бары көрүннэ ситиһилээхтик кыттыбыт "Арка" түөлбэ кыйыылаабынан буолла, иккискэ "Таастаах" табыста. "Сарыал" түөлбэ биһирэбил биригээтэ тигистэ. Бу дьаарбанка-конкурс былырыныгы дьыллааһар обуруот аһын көрүгэ дэлэһинэн уратыланна. Далбар хотуттар обуруот аһын хото үүннэрэллэрин таһынан, астааһыны дэгиттэр баһылаан эрэллэр эбит. Араас компоту, барыаннааны, кэһһэрбэни таһынан ааһан сиппаккын. Ол эрэри, бачча тэриллибит дьаһалга дьон арыый да элбэх сылдыбыта, атытэ-тутуу дэлэйэ буоллар дьаарбанка сыалын чакчы ситтэ диэххэ сеп этэ.

Л.ДИОДОРОВА, Болугур.

ЫЧЧАТЫ ҮӨРЭХТЭЭНИНГЭ БЭРИЛЛИБИТ ОЛОХ

Алтынньы ый 15 күнүгэр 80 сааһын туолар уонна айымньылаах общественнай-педагогической үлэтин 60 сылын көрсөр улуус бочуоттаах гражданина Роман Максимович Савинны Учуутал күнүн бырааһынньыгынан уонна бэйэтин үбүлүүһүнэн эдэр эрдэхтэн күндүтүк санаспыт үөлээннэх агастарын-доһотторун баатарыттан үөрэн-хөтөн туран истинник эбэрдэлибит.

Роман Максимович 1920 сыллаахха Таатта улуусун Дьохсобоон нэһилиэгэр төрөөбүтэ. 1937 сыллаахха Чөркөөх 7 кылаастаах оскуоланы бүтэрэн Чурапчы педагогической училищетыгар үөрэнэ кирибитэ. Бу училищеда кини үөрэнэр сылларыгар педагогической үлэ дьиннээх маастардара — Н.С.Андросов, А.Ф. уонна Н.О.Винокуровтар, К.Д.Потапов, В.С.Алехин үлэлииллэрэ, кинилэр салалталарынан умсугуйан туран үөрэтэр-иитэр үлэни, кини араас ньымаларын үөрөппитэ. 1940 сыллаахха педучилищени ситиһиилээхтик бүтэрбит Роман Максимович Сакырыыр оройуонугар (билигин Эбээн-Бытантаай улууна) үлэбэ анаммыта. Үчүгэй идеянай-теоретической бэлэмнээх, кизик билиилээх-көрүүлээх эдэр учууталы 7 кылаастаах оскуола директорунан ааһан үлэлэппиттэрэ, кэлин РайОНО инспекторынан өрө таһаарбытара.

Ити оройуонтан 1948 сыллаахха Чурапчы оройуонугар үлэни кэлбитэ. Ити кэмтэн ыла Роман Максимович биһиги улууспутугар норуот үөрэҕиритин араас эппиттээх дуоһунастарыгар үлэлээтэ. Кини барыта 53 сыл общественной-педагогической үлэбэ сырытта, ол иһигэр оскуола директорунан 11 сыл, завучунан (үөрэтэр-иитэр үлэбэ директору солбуйааччынан) — 16 сыл, үөрэх салаатыгар (сэбидиссэйинэн, инспекторынан, профсоюз райкомун председателинэн, методийнан) — 20 сыл, учууталынан — 6 сыл энкилэ суох үлэлээтэ. Үлэлээбит биризмэтигэр бэйэтин толору бэлэмнээх, кизик билиилээх, үрдүк культуралаах, убаарабат кыһамньылаах салайааччы быһыытынан көрдөрдө.

Үйэ агарын устата араас теоретической семинардарга уонна политкружоктарга пропагандийанан, "Знание" общество лекторынан үтүө суобастаахтык үлэлээтэ. Роман Максимович олоһо, үлэтэ улуус үйэ агардаах историятын кытта ыкса сибээстээбин, тэҥнэ үүнэн-сайдан испитин бэлиэтиир наада. Кини улууска үлэни кэлэрин сабана мөлтөх базалаах, абыайах олоһоох 6-7 ситэтэ суох орто уонна 10-тан тахса начаалынай оскуолалар бааллара. Кинилэргэ 120-чэ сунньунэн орто анал үөрэхтээх учуу-

таллар үлэлииллэрэ, үөрэби билии олус намыһаба, сыллата 60-70 % эрэ буолара. Оттон билигин улуус үрдүнэн 27 оскуола араас хайысканан үөрэнээччи бабатын учуоттаан үөрэтэр былааннары ыһынан үлэли олоһоллор. Үөрэтэр-иитэр үлэлэригэр сана технологиялары киллэрэр, экспериментальной-инновационнай үлэни ыһтар, улуустаары гимназия базатыгар инженернай-технической колледж, ЧРОСИО базатыгар физкультура института, политехнической оскуола-лицей, авторскай оскуолалар, агро-оскуола, дьыбэ үөрэтэр Кини үлэлииллэрэ.

Улууска 34 оскуолада кириээн иннинээһи саастаах оҕолор тэрилтэлэрэ 1500 оҕону хабаан үлэли олоһоллор. Улууска билигин 900-тан тахса анал үрдүк уонна орто үөрэхтээх учууталлар итиэннэ иитээччилэр бааллар. Роман Максимович манна үлэтин орто анал үөрэхтээх специалист быһыытынан сабалаан баран, 1960 сыллаахха Саха государственнай университетин кэтэхтэн үөрэнэн бүтэрэн нуучча тылын уонна литературатын учууталын идэтин ылбыта. Кини үлэтэ булгуччулаах бүтүүн сэттэ сыллаах уонна орто үөрэби олоххо киллэрини кытта алтыһар. Ол иһин оскуолалар учебнай-материальной базаларын ханатыыга, үөрэтэр-иитэр үлэ ис хоһоонун сандардыыга бастык педагогической опыты тарҕатыыга, кадр үүнүүтүгэр-сайдатыыгар ытыллыбыт үлэлэри кытта Роман Максимович аата тэҥнэ ааттанан, кини салалар, тэрийэр дьобура сөптөөбүн санатыллыах тустаах.

Алта уонус сыллар саналарыгар Одьулуун ситэтэ суох орто оскуолата кылааска үөрэнээччи иккис сылга хаалыытын суох онорууга ыкырыы таһаарбыта. Бу республикада кизик биһирэммит бачыым этэ. Бу сана дьыалаба көбүлээччинэн, кини общественной суолтатын таба өйдөөбүт дьоннортон биридэстэринэн очотообу үөрэх салаатын инспектора Роман Максимович буолар. Бу оскуола директора П.К.Дьячковскай уонна физика учуутала П.А.Старостин РФ үтүөлээх учууталлара буолбуттара элбэи этэр.

Норуот үөрэҕиритин салайар үлэтигэр буолуу — бу олус эппиттээх уонна үгүс түбүктээх үлэ. Ким барыта билэрин курдук, салайааччы кизик билиитин-көрүүтүн, үрдүк культуратын, үлэбэ бэрининин тэҥнэ дьону көбүлүүр, салайар, тэрийэр дьобурдаах буолуохтаах. Ити өттүнэн ылар буоллаахха, Роман Максимович Дирин орто оскуолатыгар директорунан түөрт анар сыл үлэлээбитэ, онорбут үтүөтэ-өҥөтө ойчуу тутулуохтаах. Манна

320 мистэлээх сака оскуола дьыатин тутуутун ситэрэн үлэбэ киллэрбитэ, улууска бастагынан физико-математической кылааһы аһан ыччат технической профилаах идэни ыларыгар олук уурсубута, үөрэнээччилэри эстетической уонна педагогической иитиэ үтүө кэскиллээх оскуола үгэстэрин олохтообута. Манна бастагынан оскуола кизик күнүн, албан аат бичээрдерин, ырыа бырааһынньыктарын, оскуола ыһабын, киностудияны олохтообута. Роман Максимович 1969 сылтан сабалаан Чурапчы орто оскуолатыгар директору үөрэх чааһыгар солбуйааччынан 7 сыл үлэлээбитэ. Кини үлэлиир сылларыгар үөрэби билии бырыһыан уонна хаачыстыба өттүнэн үрдээбитэ. Үөрэнээччи, ыччат интеллектуальной сайдыытын туһунан ученайдар үлэлэрин, биридиктээн коллективтар уонна педагогической үлэ маастардара муспут уоллуттарын утумнаахтык үөрэтэн үлэтигэр туттар. Очотообу биризмэ бири саамай сытыытык турар боппуруонугар үөрэнээччи үлэтин наумнайдык тэрийиэ: түргэник ааба үөрэни, режими таба туһаныы, урокка бэлэмниини, сурук үлэтин толоруу проблемнай боппуруостарга учууталларга уонна үөрэнээччилэргэ араас анкеталары, памяткалары онорон тарбаллыта, педсоветтарга, производственной муньахтарга, политүөрэх занятиеларыгар элбэх лекциялары, дакылааттары онорбута.

1975 сылтан Роман Максимович Чурапчы абыс кылаастаах оскуоланын директорунан пенсияга тахсыар диэри үлэлээбитэ. Оскуола үөрэтэр-иитэр үлэтин, педколлектив аһар активнаһын түмүүттэн, общественноһы уонна төрөппүттэри кытта ыкса сибээстээхтик үлэлээһинтэн сабалабыта. Кини үлэлиир сылларыгар оскуола үөрэби билииэ, пионерскай үлэбэ, спорка, предметнай олимпиадаларга, самодетельноска үчүгэй үлэлээбинэн билибитэ.

1981 сылтан сабалаан 9 сыл устата профсоюз райкомун председателинэн үлэлээбитэ. Учууталлар олохторун-дьаһахтарын тупсарыы боппуруостарыгар райсовет

исполкомун икки аналлаах уураахтарын таһаарбыта, ол түмүгэр коммуналнай олоһор дьыбэ фондатыттан учууталлары маннайгы учарат хаачыһыы, хас да сыл субуруччу кини көбүлээһининэн учууталларга анаан олоһор дьыбэлэри тутуу Тьа хаһаайыстыбатын министрствотын үбүлээһининэн учууталлар тутар этэрээттэрин күүһүнэн ытыллыбыта, манай таһынан оскуолаларга үлэсиньналак лаабырдарын үлэлэти, Аммага спортивной лаабыры тутуу, оскуолаларга хаһаайыстыбаннай способынан дьыни-уоту тутуу, базаны кэҥэтии профсоюз райкомун күннэтэ ыһтар үлэтэ этэ.

Педагогической үлэ бастагынын наһараадалааһын, оскуолалар уонна учууталлар үбүлүүдэрин тэрийиин, онно оҕоһулар дьыала-куолу, эбэрдэ, махтал суруктар Роман Максимовича суох оҕоһулубаттара, ол иһигэр билигин улууска баар уонунан аабыллар СР уонна РФ үтүөлээх учууталлары, СССР уонна РФ үөрэҕиритин туйгуннарын наһарадаларын суруга-бичигэ кини илиитин иһинэн тахсыбыттара дитэххэ омунааһын буолуо суоба.

Роман Максимович Өлүөнэ өрүс илин эгэриинээһи улуустарын үөрэх үлэһиттэрин үгэска кубулуйбут спортивной күрэхтэһиннэрин, дьыалабай көрсүүһүлэрин тыл этэн, сана саһаран маннай ыһыпыт, көбүлээбит киһинэн буолар. Кэлин сылларга улаханньык ыалдьан күннээһи үлэттэн-хамнастан туораабытын да иһин, 1994 сылтан сабалаан улуус уонна республика бэчээтигэр тьа оскуоланын сытыы проблемаларыгар оскуола оҕолорун кыра саастарыттан сыртэн аһыры-таннары сатаан онорор үрдүк сайдыылаах сир дьиннээх хаһаайыннарын иитэргэ ыһыран элбэх ыстатыйалары суруйда, оҕолорго анаан упулчулаах ученай Г.П.Башарин олоһун уонна үлэтин сырдытыыга элбэх сыратын бичэрдэ, кини хоһобуругар ыччаты иитиэ анаан кэҥэ ыстатыйалары суруйда.

Роман Максимович бастык педагогической опыты тарҕатыыга өр сылларга айымньылаахтык үлэлээтэ. Бүтүүн уолсай үөрэхтэһини олоххо киллэригэ айылбаттан айдарылаах оҕо аймах кутун туппун, айыы саһалаах учууталлар тустарынан улуус уонна республика бэчээтигэр 50-тан тахса ыстатыйалары, очеркалары суруйда. 1998 сыллаахха "Улуус кизик туттар учууталлар" дьин кинигэтэ Дьокускай хооракка табыста. Манна 30-тан тахса СР уонна РФ үтүөлээх учууталлара, СССР уонна РФ үөрэҕиритин туйгуннарын хас биридилэрин үлэтигэр эрэ курдук суруйбакка, кинилэр

төрдүлэрин-уустарын, оҕо саастарын, кэргэттарин бэркэ ситиннээн киһи дууһатыгар кириэр гына сырдатта.

1993 сыллаахха Роман Максимович тус кыһамньытынан суурэн-хөтөн Ф.Ф.Захаров "Боотуруускай улуус сахаларын төрүт уустара" дьин документальной очеркаларын кинигэтин икки улуус Таатта уонна Чурапчы холбоһуктаах үлэтигэр таһаары ситиспитэ. Бу Ф.Ф.Захаров өр сыллаах, сыралаах үлэтэ бирдии аймах-хаан, нэһилик төрдүү-уһун үөрэтэригэр олук уурда, улуус элбэх дьыно-сэргэтэ, ыччата бэйэлэрин аба көлүөнэлэрин, төрүттэрин уустарын умсугуйан туран үөрэтиилэрэ сабалаанна.

Роман Максимович уһун, баай ис хоһоонноох олоһу олоһордо. кини үтүө хоһобурун батыһан учууталлар династиялара төрүттэннэ. Савиннартан — 10, сизинэрэ Поповтартан — 4 киһи учуутал идэтин талла, кинилэртэн 6 киһи музыка учууталларынан, хореографтарынан үлэлииллэр. Үлэ, олох үһүгэр сылдыар уолаттара Роман уонна Станислав иккиз музыканнар, үгүс фестиваллар, конкурстар, көрүүлэр лауреаттара, дипломаннара, кэлин сылларга оҕолор вокальной уонна инструментальной ансамбылларын тэрийэн айымньылаахтык үлэли сьидьаллар.

Роман Максимович норуот үөрэҕиритигэр үтүөлэрин иһин хас дагыны медалларынан, "РФ үөрэҕиритин туйгуна" знагынан, Саха АССР Верховнай Сэбидэтин бочуотунай грамотатынан икки төгүл наһарадалаанмыта. Кини үгүс өрүттээх общественной-политической үлэтин учуоттаан улуус дьаһалтата, улуус муньаһын депутаттара кизикээ "Чурапчы улуусун бочуоттаах гражданина" дьин ааты итэрбиттэрэ.

Роман Максимович сака XXI үйэни сабалайыр маннайгы үөрэх сылын улахан бырааһынньыгынан "Учуутал күнүнэн" уонна кэлээри турар 80 сааһын туолар үбүлүүһүнэн өссө төгүл ис сүрэхтэн эбэрдэлибит.

Биһиги кинини киһи быһыытынан эйбээһин, сурдугутун үрдүктүк сыаналыыбыт, кини сырдык ыратыгар, үтүө санаатыгар үөрэнэбит, кизик дэлэгэй билиитинэн-көрүүтүнэн, сүгэ-балта тылынан кизик туттабыт, күнү-дьылы өрөөбөккө үлэлээбитин курдук үлэни сылдыарыттан үөрэбит.

Түмүгэр, өссө дагыны бэйэм көлүөнэ дьоннууан кизик тутуу өйүн-санаатын күүһүрдэ тур, дьоллоох буол, доруобуйа кыайарынан өссө да уһуннук олоһор дьин алгыһыбыт.

Николай
Дьячковскай,
Саха АССР үтүөлээх
учуутала.

Тогталмак нэргэний, абаант, элэант, үл

Договордо Семён Павлович комолто-
лоотук өлбүтүнүн кээгинер, оолоругар,
Бириг төрөөбүтүрлер Чуралчы 2 №-дээ
жыып кылгастах оокулатыгар бириг
увазнимт табырагыттар.

Толгоого хүргэж, асалаар, бичлэгээр, уяа-
дараа Алдас Ариунысынхүүн явдагч явдалын
алдсуган хэргээр Түвшин Афанасийнага, оюол-
руугаа Дрхон Афанасийна, Афанасия Афанас-
евича, Анулд Афанасийнага, Анна Афанас-
нага уйна нийлж, хийс элбэгчүүнсэр Холгоа
нэлдэгч дэлдэгч, Холгоогооу КЭК, д-
рнэгээр ооо нууцад чнэл оюолдчн Холгоа-
наа.

Автор суруугар этнэлэр санаа
редакция позициятыгар
мээдэи тэн түбэлэр буолбатах.
Суруука иһыллар чахчылар
кэрдымтэахтарыгар
министирин автор түс бэйэтэ
сүгээ.

Хүндэтгэвчээр
"Министрийн захирлын тушаалаар" тус бэлтгэ-
гчээр.